

Hver mandag skriver George Monbiot, Anna Blix, Stefan Sundström og Trygve Refsdal om alt som rører seg i naturen – fra hagestell til klimakamp.

Nå fødes jerveungene. Mange av dem rekker ikke å kravle ut av hiet før de må dø.

Det årvisse jervemordet

Anna Blix
ROVDYR

Alle dyr i Norge er beskytta av viltloven og naturmangfoldsloven. I hekke- og yngletida driver vi ikke jakt, fordi det ses på som inhumant. Du kan i utgangspunktet ikke fjerne et irriterende måkereir med unger på taket, selv om fiskemåka holder deg våken hele natta med kaklinga si. Likevel ble 12 jervetisper og ungene deres drept i hiet i 2014. Hvert eneste år bruker ansatte i Statens naturoppsyn dagevis på å finne og grave opp jervehi. Ofte fanges mora først, og bedøves. Får man tak i ungene, blir hele familien drept. Denne etisk betenkelige jaktmetoden kalles hiuttak, et pent ord på en jaktmetode som bør gi enhver dårlig nattesøvn i disse tider.

Jerven er et av våre fire store rovdyr. I Europa finnes jerven bare i Norge, Sverige og Finland. Derfor er den nå en ansvarsart for Norge, som vi har forpliktet oss til å ta vare på. Sammen med ulv, bjørn og gaupe var jerven nesten utryddet fra Norge på begynnelsen av 1900-tallet, etter en statlig utryddelseskampanje som starta i 1845. Den gang mente man at man kunne styre økosystemene og fjerne enkeltarter uten at det fikk negative konsekvenser. Målet var å øke mengden jaktbart småvilt og skape rom for økt bruk av utmarksbeite til husdyra. Hundre år seinere begynte man å forstå at rovdyra kanskje hadde en rolle i økosystemet og også, i likhet med planter, sopper, insekter, smågnagere, fugler og alle de andre artene naturen består av.

Jerven er det største mårdyret vi har i Norge. Kanskje er det ikke tilfeldig at jerv likner på djerv, med synonymene modig og dristig? Jerven lever oftest alene i store fjellområder. Den kan nedlegge byttedyr som er langt større enn den selv, og dra med seg store skrotter over lange avstander. Om vinteren spiser den hovedsakelig rein som den enten har nedlagt selv eller funnet som åtsel. Om sommeren fråtses den i fugler, små og mellomstore

pattedyr, planter, rein, sau og åtsler som ligger igjen etter andre store rovdyr. Den kan dele opp kadaver og lage matlagre i myrhull, snøbreer, bekker og steinurer. Jervemora bruker disse matlagrene i opp til et halvt år når hun skal fostre opp ungene sine.

På denne tida av året, i februar-mars, føder jerven ungene sine i et hi. Ungene kan likne på hundevalper, tannløse med lukkede øyne og hvit pels. De dier moren i ni-ti uker, og tar sine første skritt utenfor hiet i slutten av april. Hvis de kommer så langt før de «tas ut», da.

Stortingets rovviltforlik fra 2011 ligger til grunn for rovviltforvaltninga i Norge. I dette forliket har stortingspolitikere bestemt

«Da rovdyra fikk lov til å komme tilbake, var både bønder og dyr vant til et rovdryrfritt regime»

akkurat hvor mange rovdyr vi skal ha i Norge. Jerven skal få lov til å få totalt 39 ungekull i året. Målet for rovviltforvaltninga er todelt: Rovviltbestandenes overlevelse skal sikres, samtidig som også næringsdrift basert på beitebruk i utmark skal sikres. Dette målet forsøker man å oppnå ved å dele inn landet i prioriterte beiteområder og prioriterte rovviltsoner. Likevel er konfliktene store.

Kanskje er konfliktene så store fordi det meste av rovviltet i praksis var utryddet i Norge i

nesten hundre år. Utryddelseskampanjen fra 1845 skapte rom for en stor økning i husdyrtallet, som kom som følge av en naturlig økning i folketallet. Mellom 1815 og 1875 økte folketallet i Norge med over 100 prosent. I 1835 fantes det 1,85 millioner sau, geit og storfe i Norge. I 1855 var tallet oppe i 2,9 millioner. Når rovdyra ble borte, kunne husdyra gå i fred i utmarka uten å måtte gjetes.

Først på 1970-tallet ble de store rovdyra vernet i Norge. I løpet av de 100 årene rovdyra funksjonelt sett var borte, endret landbruket seg drastisk. Matproduksjonen og bruken av utmarka endret seg. Effektivitet og et intensivt jordbruk gjorde sitt inntog. Beitedyra ble større og tyngre, og

beitet annerledes enn før. Da rovdyra fikk lov til å komme tilbake, var både bønder og dyr vant til et rovdryrfritt regime. Det gjorde det ikke lett for ulven, jerven, bjørnen og gaupe.

I dag slås konflikter mellom rovdyr og beitedyr stort opp i media, på tross av at undersøkelser fra Norsk institutt for naturforskning (NINA) viser at et flertall av den norske befolkninga er for at vi skal ha rovdyr i Norge. Rovdyrbestandene holdes

LØPER FOR LIVET: Vi har vedtatt at det kan fødes maksimalt 39 kull med jerveunger i året i Norge. Det tar ikke jerven hensyn til.

FOTO: STEIN NILSEN, TROMSOFOTO.NET

kunstig lave i Norge, og rovdyra får ikke mulighet til å fylle sine funksjoner i økosystemene. Rovdyr har nemlig viktige roller. De tar ut syke og skadde byttedyr, og er dermed med på å hindre sykdomsepidemier hos hare, rype, hjort, elg og andre dyr vi mennesker liker å spise. De kan påvirke byttedyras atferd og dermed hvordan planter beites, som igjen har betydning for hvordan naturen vår ser ut. De store rovdyra legger igjen åtsler som andre arter lever på – både mindre rovdyr, men også for eksempel biller, moser og sopper som lever av kjøtt og beinrester. Rovdyr gir store naturopplevelser for oss mennesker når vi er så heldige å oppleve dem i levende live. I tillegg til det viktigste argumentet for at vi skal ha rovdyr i Norge: Hvem er vi til å bestemme at en naturlig forekommende art skal utryddes? Det er trist å finne døde husdyr, drept av rovdyr. Men det forsvarer ikke praksisen med å drepe jervens unger.

Jerven er dristig. På tross av at vi har vedtatt at vi bare skal ha 39 kull med jerveunger i Norge i året, tillater arten seg å gjøre det den evolusjonært er skapt til: overleve og formere seg. Og når antallet ungekull blir flere enn Stortinget har bestemt, er det de små ungene som må betale prisen. Mødrene deres jages med helikopter og snøskutere. Ungene avlives før de har kjent fjellvinden i pelsen.

Anna Blix, biolog og rådgiver i Samarbeidsrådet for biologisk mangfold

anna.blix@sabima.no